

TIM O'BRIEN

WAT ZE DROEGEN

ROMAN

Vertaald door Mechteld Jansen

MEULENHOF

WAT ZE DROEGEN

Eerste luitenant Jimmy Cross droeg brieven bij zich van een meisje dat Martha heette en derdejaarsstudente aan Mount Sebastian College in New Jersey was. Het waren geen liefdesbrieven, maar luitenant Cross had hoop en dus bewaarde hij ze in plastic gewikkeld onder in zijn rugzak. Laat in de middag, na de mars van de dag, groef hij gewoonlijk zijn schuttersputje, waste zijn handen onder een veldfles, haalde de brieven uit het plastic, hield ze voorzichtig tussen zijn vingertoppen en bracht het laatste uur daglicht in zijn verbeelding door. Hij fantaseerde over romantische kampeertochtjes in de White Mountains in New Hampshire. Soms likte hij aan de flappen van de enveloppen omdat hij wist dat haar tong daar was geweest. Zijn grootste wens was dat Martha net zoveel van hem zou houden als hij van haar, maar haar brieven waren voornamelijk gezellig en hielden zich op de vlakke wat de liefde betrof. Ze was nog maagd, hij wist het bijna zeker. Ze studeerde Engels aan Mount Sebastian en schreef heel mooi over haar docenten, huisgenoten en tentamens, haar respect voor Chaucer en haar liefde voor Virginia Woolf. Ze citeerde vaak dichtregels; ze had het nooit over de oorlog, behalve wanneer ze zei: pas goed op jezelf, Jimmy. De brieven wogen 113 gram. Ze waren ondertekend met: Liefs, Martha.

Maar luitenant Cross begreep dat 'liefs' gewoon een slot-formule was en niet betekende wat hij zich soms inbeelde. Als de avond viel, borg hij de brieven weer zorgvuldig op in zijn rugzak. Dan stond hij op, langzaam en een beetje afwezig, bewoog zich tussen zijn mannen en controleerde de afzetting. En als het dan helemaal donker was, ging hij terug naar zijn schuttersputje, observeerde de nacht en vroeg zich af of Martha nog maagd was.

Wat ze droegen werd grotendeels bepaald door noodzaak. Noodzakelijkheden of bijna-noodzakelijkheden waren onder meer P-38 blikopeners, zakmessen, verwarmingstabletten, horloges, identiteitsplaatjes, muggenolie, kauwgum, snoep, sigaretten, zouttabletten, pakjes Kool-Aid, aanstekers, lucifers, naaisetjes, Military Payment Certificates, gevechtsrantsoenen en twee of drie veldflessen water. Alles bij elkaar woog dat tussen de vijf en de acht kilo, afhankelijk van de gewoontes en stofwisselingssnelheid van de man die ze droeg. Henry Dobbins, die zwaargebouwd was, droeg extra rantsoenen met zich mee; hij was dol op cake met perziken op zware siroop. Dave Jensen, die de veldhygiëne in acht nam, droeg een tandenborstel bij zich, floss en een aantal hotelzeepjes die hij had gestolen tijdens zijn verlof in Sydney, Australië. Ted Lavender, die angstig was, droeg kalmeringsmiddelen bij zich, tot hij half april bij het dorpje Than Khe door het hoofd werd geschoten. Uit noodzaak, en omdat het Standing Operating Procedure was, droegen ze allen een stalen helm, die inclusief voering en camouflage 2,25 kilo woog. Ze droegen de standaard gevechtsjassen en -broeken. Bijna niemand droeg schoon ondergoed bij zich. Aan hun voeten droegen ze junglelaarzen – bijna een kilo – en Dave Jensen droeg drie paar sokken en een blikje voetpoeder van Dr. Scholl bij zich, uit

voorzorg tegen loopgraafvoeten. Voor hij werd neergeschoten droeg Ted Lavender een kleine tweehonderd gram eersteklas wiet bij zich, wat voor hem tot de noodzakelijkheden behoorde. Mitchell Sanders, de radioman, droeg condoms bij zich. Norman Bowker een dagboek. Rat Kiley stripboeken. Kiowa, die een toegewijd baptist was, droeg een geïllustreerde uitgave van het Nieuwe Testament bij zich, gekregen van zijn vader die les gaf aan de zondagschool in Oklahoma City in Oklahoma. Maar als waarborg tegen slechte tijden droeg Kiowa ook zijn grootmoeders wantrouwen jegens de blanken en zijn grootvaders oude jachtbijl met zich mee. De noodzaak was bepalend. Aangezien het land vergeven was van de mijnen en de boobytraps was het voor alle mannen s.o.p. om een nylon scherfvest met stalen voering te dragen dat 3 kilo woog, maar veel zwaarder leek op warme dagen. Omdat je zo snel kon doodgaan droeg elke man minstens één groot noodverband bij zich, meestal direct voor het grijpen onder de helmband. Omdat de nachten koud waren en de moesson nat, droegen ze ieder een poncho van groen plastic die ze konden gebruiken als regencape, grondzeil of noodtent. Met zijn doorgestikte voering woog de poncho bijna een kilo, maar hij was elke gram waard. In april bijvoorbeeld, toen Ted Lavender werd doodgeschoten, gebruikten ze zijn poncho eerst om hem erin te wikkelen, daarna om hem ermee het rijstveld uit te dragen, en daarna om hem ermee in de helikopter te tillen die hem kwam halen.

Ze stonden bekend als ‘voetvolk’ of ‘zandhazen’.

Iets bij je dragen heette ‘sjouwen’, zoals luitenant Jimmy Cross zijn liefde voor Martha de heuvels op en de moerassen door sjouwde. In onovergankelijke vorm betekende sjouwen lopen, of marcheren, maar het had de bijmaak van

iets veel zwaarders dan het onovergankelijke.

Bijna iedereen sjouwde foto's. Luitenant Cross droeg twee foto's van Martha bij zich in zijn portemonnee. De eerste was een Kodacolor-kiekie waar zij 'Liefs' op had geschreven, ook al wist hij wel beter. Ze stond voor een bakstenen muur. Haar ogen waren grijs en neutraal, en ze staarde recht in de camera met haar lippen iets geopend. Soms vroeg luitenant Cross zich 's avonds af wie die foto had genomen, omdat hij wist dat ze wel eens een vriendje had, omdat hij zoveel van haar hield en omdat hij de schaduw op de bakstenen muur zag van degene die de foto had genomen. De tweede foto was uit het Mount Sebastian-jaarboek van 1968 geknipt. Het was een actiefoto – damesvolleybal – van Martha, die horizontaal naar de grond toe gebogen stond met haar armen uitgestrekt en haar handpalmen scherp in beeld, met strakke tong en een onverholven strijd lustige uitdrukking op haar gezicht. Er was geen zweet te zien. Ze droeg een wit sportbroekje. Haar benen, dacht hij, waren bijna zeker de benen van een maagd, droog en zonder haar, en haar volledige gewicht van iets meer dan 53 kilo rustte op haar gebogen rechterknie. Luitenant Cross dacht terug aan de keer dat hij die linkerknie had aangeraakt. Dat was in een donkere bioscoopzaal geweest, en de film was *Bonnie and Clyde* geweest. Martha had een tweedrok gedragen en toen hij tijdens de laatste scène zijn hand op haar knie had gelegd, had ze zich naar hem toegedraaid en hem aangekeken op een treurige, nuchtere manier die hem dwong om zijn hand terug te trekken, maar hij zou nooit vergeten hoe die tweedrok voelde, of de knie eronder, of hoe het vuurgevecht klonk waarin Bonnie en Clyde omkwamen, hoe beschaamd dat was, traag en benauwend. Hij herinnerde zich dat hij haar welterusten had gekust bij de deur van het studentenhuis. Op dat moment,

dacht hij, had hij iets dappers moeten doen. Hij had haar de trappen naar haar kamer moeten op dragen en haar aan het bed moeten vastbinden en de hele nacht die linker knie moeten aanraken. Hij had het erop moeten wagen. Steeds als hij naar de foto's keek, bedacht hij weer nieuwe dingen die hij had moeten doen.

Wat ze droegen was deels een functie van hun rang, deels van hun veldspecialisme.

Als eerste luitenant en leider van het peloton droeg Jimmy Cross een kompas, kaarten, codeboeken, een verrekijker en een .45-kaliber pistool dat volledig geladen 1,3 kilo woog. Hij droeg een stroboscoop en de verantwoordelijkheid voor het leven van zijn mannen.

Als radiotelefonist droeg Mitchell Sanders de PRC-25 radio, dodelijk zwaar, bijna 12 kilo inclusief accu.

Als hospik droeg Rat Kiley een canvas pukkel gevuld met morfine, plasma, malariatabletten, leukoplast, stripboeken en alle dingen die een hospik moet dragen, inclusief M&M's voor bijzonder ernstige verwondingen, met een totaalgewicht van ruim 8 kilo.

Als zwaargebouwde man en derhalve de mitrailleur-schutter van het peloton droeg Henry Dobbins de M-60, die ongeladen ruim 10 kilo woog maar bijna altijd geladen was. Daarbovenop droeg Dobbins nog tussen de 4 en 7 kilo munitie in gordels over zijn borst en schouders gedrapeerd.

Als soldaten eerste klas of specialist 4 waren de meesten van hen gewoon voetvolk en droegen ze het standaard aanvalsgeweer op gasdruk, de M-16. Het wapen woog ongeladen 3,4 kilo en met een volledig geladen magazijn van twintig schoten 3,7 kilo. Afhankelijk van allerlei factoren, bijvoorbeeld topologische en psychologische, droegen de schutters tussen de 12 en 20 magazijnen, meestal in stoffen

patroongordels, wat nog eens minimaal 3,8 en maximaal 6,3 kilo extra was. Als het er was droegen ze ook onderhoudsgerei voor de M-16: pompstokken, staalborsteltjes, lapjes en tubes LSA-olie, wat bij elkaar ongeveer een halve kilo woog. Een paar van de zandhazen droegen een M-79 granaatwerper, ongeladen 2,6 kilo, een redelijk licht wapen – afgezien van de munitie, die zwaar was. Eén projectiel woog 285 gram. De gebruikelijke lading was 25 projectielen. Maar Ted Lavender, die angstig was, droeg 34 projectielen toen hij werd doodgeschoten bij Than Khe, en hij ging neer onder een buitengewoon zware last van ruim 9 kilo munitie plus scherfvest, helm, rantsoenen, water, wc-papier, kalmeringsmiddelen en al het andere, plus de ongewogen angst. Hij was een dood gewicht. Hij vertoonde geen stuiptrekkingen of gespartel. Kiowa, die het zag gebeuren, zei dat het was alsof je een blok beton zag vallen, of een grote zandzak of zoiets: alleen maar boem, neer – niet zoals in de film, waar de dode kop over kont in de ronde draait of uitgebreid om zijn as wentelt – niet zo, zei Kiowa, de arme sukkel viel domweg om. Boem. Neer. Verder niets. Het was een zonnige morgen halverwege april. Luitenant Cross voelde de pijn. Hij maakte zichzelf verwijten. Ze ontteden Lavender van zijn veldflessen en munitie, alle zware dingen, en Rat Kiley sprak uit wat iedereen al wist, hij is dood, en Mitchell Sanders gebruikte de radio om één Amerikaanse KIA te melden en een helikopter op te roepen. Daarna wikkelden ze Lavender in zijn poncho. Ze droegen hem naar een droog rijstveld, beveiligden het terrein en gingen de wiet van de dode zitten roken tot de helikopter kwam. Luitenant Cross hield zich afzijdig. Hij zag Martha's zachte jonge gezicht voor zich en bedacht dat hij meer van haar hield dan van wie of wat dan ook, meer dan van zijn mannen, en nu was Ted Lavender dood omdat hij zoveel

van haar hield en zijn gedachten niet van haar kon losscheuren. Toen de evacuatiehelikopter arriveerde, droegen ze Lavender aan boord. Daarna brandden ze Than Khe plat. Ze marcheerden tot zonsondergang, groeven hun schuttersputjes en Kiowa bleef 's avonds maar zeggen dat je erbij had moeten zijn, dat het zo snel ging, dat hij gewoon omviel als een blok. Boem – neer, zei hij. Als een blok.

Boven op de drie standaardwapens – de M-60, de M-16 en de M-79 – droegen ze wat zich maar aandienende, of wat ook maar geschikt leek als hulpmiddel om te doden of in leven te blijven. Ze droegen pak-me-dan-als-je-kan. Op bepaalde momenten, onder bepaalde omstandigheden, droegen ze M-14's, CAR-15's, Zweedse K's, oliepistolen, buitgemaakte AK-47's, Chi-Coms, raketwerpers, Simonov-karabijnen, uzi's van de zwarte markt, .38-kaliber Smith & Wesson handvuurwapens, 66 mm lichte antitankwapens, revolvers met demper, ploertendoders, bajonetten en kneedbare C4-explosieven. Lee Strunk droeg een katapult; een uiterste-noodwapen, noemde hij het. Mitchell Sanders droeg een koperen boksbeugel. Kiowa droeg de gevederde strijdbijl van zijn grootvader. Een op de drie of vier mannen droeg een Claymore antipersoneelsmijn: 1,5 kilo inclusief ontstekingsmechanisme. Allemaal droegen ze fragmentatiegranaten: bijna 400 gram per stuk. Ze droegen allemaal minstens een M-18 kleurenrookbom – bijna 700 gram. Sommigen droegen CS- of traangasgranaten. Sommigen droegen witte fosforgranaten. Ze droegen zoveel ze konden dragen en nog wat extra, waaronder een stil ontzag voor de verschrikkelijke kracht van wat ze droegen.

In de eerste week van april, nog voor Lavender stierf, ontving luitenant Jimmy Cross een talisman van Martha. Het

was een heel gewone kiezelsteen, misschien 25 gram zwaar. Hij voelde glad aan, was melkwit met oranje en paarse spikkels en was ovaal, als een miniatuur-ei. In de brief die erbij zat schreef Martha dat ze de kiezelsteen had gevonden aan het strand van Jersey, precies op de plek waar het land bij hoogtij het water raakte, waar de dingen samenkwamen maar ook uit elkaar gingen. Het was deze eigenschap van uit-elkaar-maar-samen, schreef ze, die haar op het idee had gebracht om de kiezel op te rapen, een paar dagen in haar borstzakje te dragen – waar hij gewichtloos leek – en hem daarna te verzenden met de post, de luchtpost, als symbool van haar diepste gevoelens voor hem. Luitenant Cross vond dit romantisch. Maar hij vroeg zich af wat haar diepste gevoelens precies waren en wat ze bedoelde met uit-elkaar-maar-samen. Hij vroeg zich af wat de getijden en de golven er eigenlijk mee te maken hadden gehad tijdens die middag aan de kust van Jersey, toen Martha het kiezelsteentje had gezien en zich had gebukt om het te redden uit de greep van de geologie. Hij stelde zich blote voeten voor. Martha was een dichteres, met dichtelijke fijngevoeligheden, en haar voeten waren bloot en bruin, met ongelakte teennagels, en haar ogen koud en somber als de oceaan in maart; en hoewel het een pijnlijke gedachte was vroeg hij zich af wie er die middag bij haar was geweest. Hij stelde zich twee schaduwen voor die zich voortbewogen over de zandstrook waar de dingen samenkwamen maar ook uit elkaar gingen. Het was fantoomjaloezie, wist hij, maar hij kon het niet helpen. Hij hield zoveel van haar. Tijdens de mars, in de hete dagen van begin april, droeg hij de kiezel met zich mee in zijn mond en keerde hem om en om met zijn tong om het zeezout en het vocht te proeven. Zijn gedachten dwaalden af. Hij kon zijn hoofd maar moeilijk bij de oorlog houden. Af en toe schreeuwde hij zijn mannen toe dat ze de colonne

beter moesten spreiden, dat ze uit hun doppen moesten blijven kijken, maar dan zakte hij weer weg in zijn dagdromen, in zijn verbeelding, en liep hij op blote voeten met Martha langs de kust van Jersey, zonder iets te dragen. Dan voelde hij zich opstijgen. Zon, zee en een zacht briesje, niets dan liefde en lichtheid.

Wat ze droegen verschilde per missie.

Als een missie hen naar de bergen voerde droegen ze muskietennetten, kapmessen, canvas zeilen en extra muggenolie.

Als een missie bijzonder gevaarlijk leek, of als het ging om een plek waarvan ze wisten dat het er erg was, droegen ze zoveel ze konden. Met name in operatiegebieden waar veel mijnen lagen, waar het land stijf stond van de Toe Poppers en Bouncing Betty's, sjouwden ze om de beurt een mijnendetector van 12,7 kilo mee. Met de bijbehorende koptelefoon en de grote detectieplaat was het apparaat een beproeving voor de onderrug en de schouders, onhandig te hanteren en bovendien vaak nutteloos door alle granaatscherven in de grond, maar ze droegen hem hoe dan ook, deels voor de veiligheid, deels voor de illusie van veiligheid.

Als ze een hinderlaag gingen leggen of een andere nachtelijke missie moesten uitvoeren, droegen ze merkwaardige ditjes en datjes bij zich. Kiowa nam altijd zijn Nieuwe Testament mee en zijn mocassins, voor de stilte. Dave Jensen droeg nachtzichtvitamines met een hoge dosis caroteen bij zich. Lee Strunk droeg zijn katapult bij zich; munitie, zei hij, zou nooit een probleem zijn. Rat Kiley droeg cognac en M&M's bij zich. Tot hij werd neergeschoten droeg Ted Lavender de nachtkijker, die inclusief aluminium koffer 2,8 kilo woog. Henry Dobbins droeg de panty van zijn vriendin om zijn nek, als een toddeltje. Iedereen droeg spoken met